

14.03.06 METAFORA

Webová stránka našeho kurzu: <www.novemberfund.org/cogling.htm>: rozvrh, úkoly, handouty, odkazy

---

Dnes na hodině:

- Něco o Fulbrightově programu (Hana Rambousková z Fulbrightovy komise v Praze).
- Něco z novin: "Velké oteplení je v nedohlednu".
- Ještě něco o představových schématech.
- Prezentace na "Spatialization of Judgment" (M. Emanatian).
- Prezentace na "stand" (R. Gibbs et al).
- Prezentace na sémantiku ruských sloves, která označují pozici (E. Rachilina).

Úkol:

- Čtení a prezentace:
    - 1) Představové schéma ROVNÝ / PŘÍMÝ: A. Cienki, 1998, "STRAIGHT: An image schema and its metaphorical extensions", 107-149 [handout].
    - 2) Metafora v myšlení a politice:
      - a) V. Chrz, 1999, *Metafora v politice*.
      - b) G. Lakoff, 1991, "Metaphor and War: The Metaphor System Used...", 95-111 [handout].
-

Ještě něco o představových schématech

Schémata:

CONTAINER (<i>vytáhnout z někoho pravdu</i>)	PATH (<i>rozloučit se starým rokem</i>),
NEAR-FAR (<i>být daleko od pravdy</i>)	SURFACE (<i>mít povrchní znalosti ruštiny</i>)
BALANCE (<i>udržet si [duševní] rovnováhu</i>)	LINK (<i>jak to s tím souvisí?</i>)
FULL-EMPTY (<i>to jsou jen prázdné řeči</i>)	CONTACT (<i>být s někým v kontaktu</i>)
FORCE (<i>vyvést někoho z klidu</i>)	

PART-WHOLE, CENTER-PERIPHERY, PROCESS, ITERATION, BLOCKAGE...

Ještě jedna definice ("schéma"): "We can think of a schema as mapping a structural complex on a coarse grid, spelling out only the essentials or gross features; a content unit that instantiates the schema maps the same complex on a fine grid, specifying the detail that the schema itself gives us only abstractly. A schematic unit defines a category, representing (at a higher level of abstraction) the content shared by its various instantiations" (Langacker, 103); PES (schéma) > jezevčík / dogo > ...

Entové neschematizují, ale my musíme!

Schematizace je nutná (a proto všudypřítomná) věc v lidské kognici!

BALANCE: rovnováha v tělesných zkušenostech a v umění (Johnson, 74-100)

- rovnováha jako "force dynamic": vztahy mezi představovými schématy (*balance/force*)

- prototypická schémata (na základě tělesné zkušenosti): *axis balance with force vectors* ("to stand"!), *seesaw balance* (mít něco stejné váhy v každé ruce), *equilibrium balance* (rovnováha v nádobě: žaludeční potíže)

- metaforická extenze (symetričnost): *visual balance* (fotografie africké masky)

- metaforické extenze: *balanced personalities* ("vyrovnaný"), *balanced views* (*the balance of a rational argument*: "these two points of view carry equal weight"), *balance of power* (rovnováha sil), *balance of justice* ("to weigh a legal argument, the scales of justice"): "Our experience of bodily balance, and of the perception of balance, is connected to our understanding of balanced personalities, balanced views, the balance of power, the balance of justice, and so on" (Johnson, 87).

- abstraktnější a komplikovanější případ: asymetrická rovnováha (africká figura): "Despite the asymmetry, the figure is nicely balanced... It is a visual balance [harmonie] of line and force that can create perceptual motion in an apparently static figure".

- nejkomplicovanější případ: obraz Kandinského (*color, line*); Kandinský na barvy: "If two circles are drawn and painted yellow and blue, a brief contemplation will reveal in the yellow a spreading movement out from the center

and an approach to the viewer. The blue, on the other hand, moves into itself and draws away from the spectator. The eye feels stung [šťípnout] by the yellow circle while it is absorbed into the second."

M. Emanatian: "Spatialization of Judgement"

- metafora v myšlení; *Folk/cultural model*: Palmer 1996; *Idealized Cognitive Model (ICM)*: Lakoff 1987.

R. Gibbs et al: "Stand"

- "experiential semantics"; "polysemy is not a marginal phenomenon": motivace, role schémat
- "abstractionist approach" versus kognitivní přístup (metafora, schémata, radiální síť)

E. Rachilina: "Predikáty v ruštině, které označují pozici"

- *stojat'*, *ležat'*, *sidet'* (*viset'*): opravdu označují pozici? podíváme se na kontexty (Uspensky!)
- "pozicionnyje" významy (vertikálnost, horizontálnost, "složennost"): člověk je prototyp - a co zvířata? *ljaguška*, *belka*, *chomjak* > *sidjat'*
- tato slovesa "ne javljajetsja v čistem vide glagolami mestopoloženija":

- (1) "V konce predloženiija stoit točka".
- (2) "Zavod stoit (ne rabotajet)".
- (3) "Staryj cholidil'nik davno ležit na svalke" (i když tam stoj!).
- (4) "Vsja novaja posuda ležit v bufete" versus "Posuda stoit na stole".
- (5) "Pered nami stojal bušujuščij okean".
- (6) "Probka sidit v butyl'ke".
- (7) "Sidit v t'urme".

- hledání nelokálního komponentu!

- *stojat'*: "okkazional'nyje nepodvižnyje sostojanij postojanno dvižuščichsja objektov"
- (2); "Pojezd stoit ješčo dvě minuty"

- *stojat'* versus *ležat'*: "akcent na funkcional'nosti objekta" versus "objekt otdelen ot svojej funkcii"
- (1), (3), (4), (5)

- (8) "Zimoj vse velosipedy vseгда ležat u nas v saraje".

- (9) "Lodki ležat na beregu" ale "stojat v vode u pričala".

- (10) "Kryška kastrjuli stoit na kastriuile" ale "ležit, kogda ne na kastriuile".

- (11) "Plastyr' stoit u nego na ruke".

- (12) "Pered nami stojali / ležali razvaliny kreposti".

- (13) "V kanave stoit voda" ale "V stakane stoit voda".

- (14) "Pyl' ležit na stole" ale "stoit v vozduche"

- (15) "Na ulice stoit moroz (žar)".

- *sidet'*: "fiksirovannoje položenije" nebo "neizmennost' položenija"

- (6), (7)

- (16) "Belka, chomjak, ljaguška sidjat'".

- (17) "Gvozd' v stene": "mestonachoždenije" se musí vyjádřit!

- (18) "Celyj mesjac sižu doma".

- (19) "Ona vsjo vremja sidit s bol'nym".

- odkud pocházejí ty sémantické extenze nebo ten nelokální komponent významu těchto sloves? > a *potential semantic path (of meaning extension)*

- a jak v češtině?

Literatura:

- Cienki, A. 1997. "Some Properties and Groupings of Image Schemas," in *Lexical and Syntactical Constructions and the Construction of Meaning*, 3-15.
- Johnson, M. 1987. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*.
- Lakoff, G. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*.
- Palmer, G. 1996. *Toward a Theory of Cultural Linguistics*.